

RG-1965-228

INSTANS:	Bergen byrett
DATO:	1964-12-24
PUBLISERT:	RG-1965-228
STIKKORD:	Krav om erstatning for grunn.
SAMMENDRAG:	Spørsmål i forbindelse med et bryggeris ansvar overfor en huseier som følge av utspregning av en lagerhall i fjell hvis tak lå 26 meter under husets kjellergulv. Antatt at lagerhallen ikke la noe bånd på overflateeierens muligheter for å disponere over eiendommen, og at mulig ekspropriasjonsersatning ville blitt satt til null. Sprengningen hadde påført huset og en forstøtningsmur skader som bryggeriet måtte erstatte. - Det er erklært kjøremål vedkommende saksomkostningene, men dommen er ikke påanket.
SAKSGANG:	Dom 24. november 1964 i sak nr. A 117/1964
PARTER:	Margit Birkeland (overrettssakfører Hans J. Utne) mot Hansa Bryggeri A/S (høyesterettsadvokat Claus Wiig).
FORFATTER:	Dommere: Dommer K. Roll Matthiesen med domsmenn.

Fru Margit Birkeland har ved stevning av 21. mars 1964 anlagt sak mot A/S Hansa Bryggeri (i det følgende betegnet Hansa) med krav om erstatning for grunn som Hansa har tilegnet seg under hennes eiendom Kalvedalsveien 29 i Bergen ved utspregning av lageranlegg, for skade og verdiforringelse påført eiendommen ved sprengingsarbeidene og for ulemper.

De nærmere omstendigheter er:

Hansa har sine driftsbygninger på Kalfarveien 76. Denne eiendom støter til Kalvedalsveiens vestsida. På oppsida av Kalvedalsveien, på veiens østsida, ligger Kalvedalsveien 27, 29 og 29 a. Hilda Bentzon eiet nr. 29. Eiendommen hadde et areal stort ca. 1694 m² og var bebygget med et våningshus av tre i 1 1/2 etasje med kjeller og loft. Husets grunnareal utgjør ca. 220 m². I 1959 lot fru Bentzon fraskille en parsell av nr. 29. Hun beholdt den fraskilte parsell, som fikk betegnelsen nr. 29 a, og lot parsellen bebygge. Den gjenværende del av nr. 29 - hvis areal er 841,4 m² - og det gamle våningshus solgte fru Bentzon ved skjøte av 18. mars 1959 til fru Birkeland for kr. 165 000.

Fra sin eiendom Kalfarveien 76 og under Kalvedalsveien og videre innover i fjellet har Hansa sprengt ut kjellere og lagerhaller. Utbyggingen har foregått i tre etapper. Første etappe ble

Side 229

påbegynt i 1941 og var ferdig i 1947. Det ble sprengt ut tilfluktsrom og lagerhall med grunnareal stort 649 m². Annen etappe ble ferdig i 1957 og hadde et grunnareal av 1818 m². Tredje etappe ble påbegynt i 1962 og er nå fullført. Arealet utgjør 4448 m². Den samlede grunnflate for anlegget i fjellet utgjør således 6915 m².

Under Kalvedalsveien nr. 29 ble det i 1941 utsprengt 103 m². Ved utførelsen av annen etappe ble intet utsprengt under nr. 29. Derimot ble det ved gjennomføringen av tredje etappe utsprengt 256 m² under nr. 29. Hallen her har en høyde av 6 m. Kubikkinnholdet av den hall som i 1962-1963 ble utsprengt under fru Birkelands eiendom blir da 1536 m³.

Avstanden mellom lagerhallens tak og fru Birkelands kjeller er 26 meter.

Hansas lagerhaller fortsetter under fru Birkelands eiendom og langt innover i fjellet. De har en lengde av ca. 110 meter.

Anleggene i fjellet har vært godkjent av bygningsmyndighetene. Vedkommende tredje etappe ble godkjenning gitt i brev fra bygningsssjefen av 9. august 1961. I brevet heter det bl.a.:

« Bygningsrådet fant å kunne godkjenne det anmeldte lager i fjell på betingelse av at:

1. Det innsendes deklarasjon hvor den byggende og senere eiere forplikter seg til å la kommunen gjennomføre sine planer med en veitunnel på dette sted.

2. - - -.»

Hansa ga deklarasjon som nevnt. Den er datert 27. april 1961 og lyder:

«I medhold av bygningslovens §131 har undertegnede, A/S Hansa Bryggeri, fått tillatelse til å utsprenge kjellere i fjellet som støter til eiendommen Kalfarveien 76, som vist på siviling. Caspar Trumpys tegninger nr. 10359 og 10199, datert 12/10 og 14/11 1960. I den anledning erklærer vi at der fra vår side ikke vil bli reist noen innvending mot at der anlegges vei-tunneller i fjellet i nærheten av disse kjellere, forutsatt at ingen tunneller kommer vårt anlegg nærmere enn 7 meter i horisontalplanet og 12 meter i vertikalplanet, regnet fra kjellerens tak til veibanen, eller fra veitunnellens tak til kjellerens bunn. Der skal således være minimum 7 meter fjell i horisontalplanet og 12 meter i vertikalplanet mellom vår kjeller og vedkommende veitunnel. Vi vil ikke reise noe krav i anledning av anlegg av veitunneller, men det forutsettes i tilfelle at tunnellene utsprenkes med all mulig forsiktighet, og at man gjør hva det med rimelighet kan forlanges for å unngå å skade vårt anlegg. De økete omkostninger som voldes ved forsiktig utsprenkning, og andre tiltak for å unngå å skade vår kjeller, skal betales av oss. »

Etterat arbeidet med tilfluktsrom - lagerhaller - ble satt igang i 1941, ble det av eieren av Kalvedalsveien nr. 27 og av fru Bentzon som eier av nr. 29 fremsatt krav om erstatning eller vederlag for bruksrett til det areal under deres eiendommer, som ble benyttet av Hansa. Hansa og eierne av nevnte eiendommer inngikk i mai 1941 overenskomst, hvorefter Hansa

Side 230

betalte eierne som vederlag en gang for alle kr. 15 pr. m² utskutt flate. Da også Chr. Michelsens Institutt eiendom Kalvedalsveien 12 ble berørt, betalte Hansa for denne eiendom den samme godtgjørelse.

Vedkommende tredje etappe ble sprengningsarbeidet påbegynt den 23. februar 1962 og avsluttet den 29. august 1963.

Etter konferanse med entreprenøren og Hansas ansvarsassurandør Storebrand ble det oppnevnt en kommisjon til å besiktige de eiendommer som kunne tenkes å bli berørt av anleggsarbeidet for å konstatere eiendommens tilstand for tilfelle det skulle bli hevdet at arbeidet påførte eiendommene skade. Kommisjonens formann var murmester Ole Næss. Kommisjonen hadde også til oppgave å orientere huseierne om arbeidets art og fremdrift og besvare spørsmål fra huseierne.

Den 26. februar 1962 besiktiget kommisjonen fru Birkelands eiendom. Rapporten som ble sendt 26. mars 1962, gjengis:

« Kalvedalsvei 29. Besiktiget 26/2 1962.

Loft:	Sprekk i Puss ved feierluke, øvre gang en rute knust.
2. et.	Bad: brest i vask.
	Sovev.: brest i vask.
	Stue: lerret i tak noe bølget.
	Mellemgang: brest i brannmur og pipe.
1. et.	Kjøkken: riss i mur mell. pipe og brannmur.
	Stue: lerret noe ruklet ved peis.
	Entre: En rute knust.
	Vindfang: Sprekk mell. mur og skorstein.
	Hybel: Brest i brannmur.
Kjeller:	Fyrrom: Sprekk i mur ved rør. »

Den 27. og 29. mars 1963 foretok Hansa reparasjoner på taket av fru Birkelands hus av skader, forvoldt av sprengningene.

Murmestrene Ole Næss og Johs. Herdlevær avga den 11. februar 1964 takst over skader, som forøvrig ble funnet påført huset ved Hansas sprengingsarbeider. Herdlevær representerte fru Birkeland. De to takstmenn var enige om taksten. Takstdokumentet hitsettes:

« KALVEDALSVEIEN nr. 29,
tilhørende Nils Birkeland.

Vi henviser til forelagte skadeoppstilling fra o.r.sakfører Hans Utne og til vår befaringsav eiendommen den 4de og 5te juli 1963, tilstede var fru Birkeland, o.r.sakf. Utne, avdelingssjef Mathisen og maskinmester Bargård.

En del av skadene som var beskrevet mener vi må henhøre under vedlikehold, men vi kan ikke se bort fra at der har oppstått skader på bygningen som følge av de utførte sprengningsarbeider, efter nøye gjennomgåelse av våre notater kan skaden passende settes til

kr. 8.000.- - kroneråttetusen.

I ovennevnte sum er ikke medtatt eventuell skade på utv. forstøtningsmurer.

Eieren mener at forstøtningsmurenes fundamenter er løsnet

Side 231

og at der er fare for utrasning og fremholder meget bestemt at dette er som følge av sprengningsarbeidene, skader som vil oppstå som følge av utrasning er da eieren uvedkommende.

Der kunne ikke påvises noen setninger og vi ser gjerne at konsulenten for tunnellarbeidet ser på dette for å avgjøre hvad som må gjøres. »

Hansa tilbød i brev til fru Birkeland av 25. februar 1964 å utbetale takstbeløpet. Hansa pekte i brevet på at det i beløpet ikke var tatt med verdien av de arbeider Hansa selv hadde utført i mars 1963 og at eventuell utbedring av mur mot Kalvedalsveien heller ikke var tatt med. Det ble nevnt at spørsmålet om muren var en sak for seg.

Fru Birkeland godtok ikke tilbudet.

Som det fremgår av takstdokumentet av 11. februar 1964 henvises det til skadeoppstilling fra fru Birkelands juridiske konsulent overrettssakfører Hans Utne. Skadeoppstillingen er fremlagt i saken sammen med en mer omfattende oppstilling datert 11. november 1963 (bilag 1 til dok. 9 og bilag 5 til dok. 7).

Fru Birkeland anfører:

Hansa hadde ikke rett til uten videre å tilegne seg grunn under hennes eiendom og sette seg utover vanlige regler. Hansa måtte enten erverve grunnen ved avtale med eieren eller skaffe seg ekspropriasjonsgrunnlag. Når det ikke ble gjort, må Hansa yte erstatning med hva som ville ha blitt lagt til grunn ved et ekspropriasjonsskjønn eller ved kjøpeavtale.

Hansa plikter å erstatte ikke bare det grunnareal lagerhallen under fru Birkelands eiendom fikk ved gjennomføringen av tredje etappe, 256 m². Utover dette areal kommer slepper og stikk og det areal som Hansa har lagt klausul på ved deklarasjonen av 27. april 1961. I realiteten har Hansa lagt beslag på hele arealet under fru Birkelands eiendom. Fru Birkeland tilkommer erstatning for et areal svarende til størrelsen av tomten, 841,4 m² -: de i 1941 utsprengte 103 m² 738,4 m². For dette areal ansees kr. 50 pr. m² å være passende, slik at erstatningskravet for grunn blir kr. 36 900.

Den av Hansa i 1941 betalte erstatning til daværende eiere av Kalvedalsveien nr. 27 og 29 for utnyttelse av grunnen under deres eiendommer, bekrefter erkjennelse fra Hansa av at Hansas anlegg betinger rett for grunneierne til erstatning for all grunn Hansa tiltar seg disposisjonsrett over.

Kravet vil også være hjemlet i alminnelige rettsregler, jfr. professor Robberstads artikkel om « Retten til undergrunnen » i Tidsskrift for Rettsvitenskap for 1961 25 ff. Som fremholdt av Robberstad går eierens interesse så langt ned som det kan graves fra bakken eller fra annen inngang som eieren kan få ved kjøp eller på annen måte. Dessuten har eieren interesse i å holde borte all utnyttelse av undergrunnen innenfor hans eiendomsgrenser når utnyttelsen kan være til hinder eller ulempe for den nåværende utnyttelse av eiendommen eller for fremtidig utnyttelse, bl.a. utnyttelse

ved å grave dypt nedetter. Det er dette

Side 232

som foreligger her. Fru Birkeland hadde interesse i at hennes eiendom ikke ble undergravet. Hansas disposisjoner hindrer utnyttelse i fremtiden.

Rapporten fra kommisjonens besiktigelse den 26. februar 1962 viser de skader fru Birkelands hus den gang hadde. Alle andre skader som er konstatert, skyldes sprengningsarbeidene. Skadene fremgår av overrettssakfører Utnes skadeoppstillinger. En erstatning stor kr. 8000 er ikke tilstrekkelig til utbedring av skadene. Ifølge innhentet tilbud vil omkostningene med utbedringen andra seg til kr. 23 600. Dette beløp må Hansa erstatte.

Sprengningsarbeidene har også skadet forstøtningsmuren mot Kalvedalsveien. Skadet ble ikke bare de 9 m som Hansa har utbedret, men også resten av muren. Reparasjonen av denne del er på nærmere angitte vilkår beregnet til å koste ca. kr. 25 000. Kravet her gjelder erstatning stor kr. 25 000.

Dessuten foreligger det ulemper som må erstattes. Sprengningene medførte sterke rystelser og forårsaket usedvanlig og upåregnelig ulempe for fru Birkeland og hennes barn. Særlig gikk dette utover fru Birkeland. Hun ble nervøs og har senere hatt nervøse lidelser. Til dette kommer også et økonomisk tap oppstått ved at fru Birkeland unnlot å leie bort hybler i den tid sprengningene pågikk for å unngå beklagelser fra leieboere.

Endelig er huset påført verdiforringelse ved skader voldt av sprengninger. Dette gjelder skader som ikke lar seg gjenopprette fullt ut, f.eks. siging av huset og av gulv.

Kravet på erstatning for ulemper og verdiforringelse beregnes til tilsammen kr. 9500.

Fru Birkeland har nedlagt påstand på at Hansa skal dømmes til å betale til henne erstatning etter rettens skjønn for grunn Hansa har tilegnet seg samt for skade og verdiforringelse påført eiendommen Kalvedalsveien 29 og for ulemper, beløpet begrenset oppad til kr. 95 000 med 5 % renter fra forliksklagens forkynning til betaling skjer og saksomkostninger.

Hansa gjør gjeldende:

Hansas betaling av erstatning i 1941 var ikke erkjennelse av noen plikt. Tyskerne var interessert i utsprengningen av tilfluktsrom. Hansas daværende direktør, Murstad, ville ikke utsette seg for at det skulle kunne sies at Hansa nektet å betale erstatning fordi Hansa hadde tyskerne i ryggen. På grunn av forholdene under krigen ville Hansa ikke sette saken på spissen. Derfor ble erstatning betalt.

Eiendomsretten går ikke lenger nedover i grunnen enn den kan tenkes å ha praktisk betydning for noen eier. Fru Birkeland eller en annen tenkelig eier av eiendommen har ingen interesse i å gjøre bruk av den plass i fjellet som Hansa har opptatt. Overensstemmende med teori og rettspraksis tilkommer fru &navn;Birkeland ikke erstatning for grunn under hennes eiendom.

Forøvrig har Hansa i deklarasjonen av 27. april 1961 ikke forbeholdt seg disposisjonsretten over noe areal i fjellet. Hva Hansa her gjorde var å forplikte seg til ikke å reise noen

Side 233

innvending mot veitunneller, forutsatt at disse ble holdt i en viss minsteavstand fra Hansas anlegg.

Den beskrivelse takstkommisjonen etter besiktigelsen 26. februar 1962 ga angående skader på fru Birkelands hus, tilsiktet ikke å beskrive alle mangler huset hadde. Meningen var å ta med de forhold som kunne tenkes å lede til tvist og som senere kunne påstås å hitføre fra Hansas sprengningsarbeider. Andre mangler var det ikke meningen å gi beskrivelse av. Overrettssakfører Utnes skadeoppstillinger er fullstendige lister over alle mangler, som må utbedres for å bringe det gamle hus i tipp top stand. Det er på dette grunnlag fru Birkeland har innhentet pris.

At fru Birkelands hus ble påført en viss skade ved sprengningsarbeidene, er på det rene. Disse skader har Hansa hele tiden erklært seg villig til å erstatte. Det erstatningsbeløp på kr. 8000, som Næss og Herdlevær kom frem til, ga rikelig dekning for alle fysiske skader på huset. Erstatning en dekker enhver verdiforringelse.

På forstøtningsmuren har Hansa på egen bekostning utført reparasjon for såvidt angår de

nordligste 9 meter. Forøvrig har Hansa ment at det ikke var påvist skade på resten av muren. Var det her skader, kunne disse iallfall ikke henføres til sprengningsarbeidene.

Sprengningsarbeidene ble foretatt med rimelig hensyntagen til naboenes interesser. Ulempene var ikke større enn hva fru Birkeland var nødt å finne seg i og må karakteriseres som påregnelige for alle, når de har et eldre industrianlegg i nærheten.

Hansas påstand går ut på at Hansa skal dømmes til å betale til fru Birkeland kr. 8000, og at Hansa skal tilkjennes saksomkostninger.

Retten har foretatt åstedsbefaring og skal bemerke:

Man er enig med Hansa i at betalingen av kr. 15 pr. m² for utskutt flate i 1941 til de daværende eiere av Kalvedalsveien 27 og 29 intet foregrep med hensyn til fru Birkelands og Hansas rettsstilling når det gjelder de i 1962-1963 utførte arbeider.

Strøket ovenfor Kalvedalsveien er regulert for åpen villabebyggelse og må, slik naturforholdene og øvrige forhold er, antas også i fremtiden å bli villastrøk.

Fru Birkeland har ikke kunnet nevne en eneste måte grunnen under hennes eiendom kunne utnyttes på av henne selv eller av andre. Retten vil for sitt vedkommende reise spørsmålet om ikke Hansas anlegg har hindret eieren av Kalvedalsveien 29 i å sprengne ut og anlegge garasje i den undergrunn lagerhallen opptar med inngang fra Kalvedalsveien. Imidlertid vil garasje på dette sted være lite hensiktsmessig økonomisk sett, fordi det er garasjeplass på den del av nr. 29 som støter til Øvre Kalvedalsvei. Men hva som er avgjørende for at en garasjeplan som nevnt ikke kunne gjennomføres, er at bygningsmyndighetene ikke ville ha tillatt anlegg av garasje med utkjørsel til og innkjørsel fra den sterkt trafikerte Kalvedalsvei. Rettens syn er at det hverken i 1962, i dag eller i fremtiden ville være mulig for

Side 234

en eier av Kalvedalsveien 29 å utnytte den plass i fjellet som Hansas lagerhall opptar under eiendommen.

Hansas anlegg er ikke til hinder for at fru Birkeland eller en annen eier av eiendommen kan grave eller sprengne 10 til 12 meter nedover i grunnen regnet fra nåværende bunn av kjeller. Det vil da være 16 til 14 meter igjen til taket av Hansas lagerhall. Denne avstand vil gi rikelig beskyttelse og dekning for lagerhallen ved arbeider i grunnen 10 til 12 meter nedover. Hverken fru Birkeland eller andre eiere kan tenkes å ha noen interesse i å sprengne eller grave mer enn 10 til 12 meter nedover fra nåværende kjellergulv eller fra overflaten andre steder på eiendommen.

Forholdet er at Hansas lagerhall faktisk ikke legger noe bånd på overflateeierens muligheter for å disponere over eiendommen. For alle arbeider som det overhodet er tenkelig å la utføre på eiendommen vil det ikke være nødvendig å ta hensyn til Hansas anlegg. For nåværende eller fremtidig utnyttelse av fru Birkelands eiendom vil lagerhallen ikke være til hinder eller ulempe. Lagerhallen får ikke noen økonomisk betydning når det gjelder utnyttelsen i dag og i fremtiden og vil ikke medføre noen verdiforringelse av eiendommen ved salg. Under disse omstendigheter må det antas at i sak om ekspropriasjon av rett til å ha en lagerhall som Hansas under fru Birkelands eiendom, ville ekspropriasjonserstatningen ha blitt satt til null. Etter rettens mening står fru Birkelands krav i vår sak ikke i noen annen stilling. Hennes krav om erstatning for grunn under eiendommen godtas ikke.

Med hensyn til skader på huset vil en kommisjon ved forhåndsbesiktigelse ikke notere mangler av enhver art. Kommisjonen vil således ikke gi seg til å avvatre gulvene.

Huset er gammelt. Antakelig ble det bygget omkring 1890. Bruk i ca. 70 år vil prege et slikt hus. Under kraftig vind vil huset ryste merkbart. Rystelsene vil kunne forårsake sprekker i treverk m.v. Den stadige veksling av fyringsperioder og dermed varierende fuktighetsgrad i treverket vil bevirke krymping og utvidelse av dette. Derved vil det nødvendigvis oppstå sprekker. Sprekker i røkpiper fremkommer lett ved temperaturutvidelser av røkrørene, hvor disse går inn i røkpiper og virker som kilesprengning. Avskalling av puss på røkpiper på loft vil ofte ha sin årsak i frostskaade som følge av fuktighet i pipene.

Huset er blitt påbygget. Når det ble gjort, vet man ikke. Den del av første etasjes stuegulv som er

seget, ligger i den nye bygningsdel. Det er tenkelig at fundamentet for den nye bygningsdel ikke har hatt samme styrke som fundamentet for det gamle hus. Det nye fundament kan svikte i forhold til det gamle, som har funnet sitt leie. Resultatet vil bli setning i utvendig vegg og mur. En anbrakt skråstrever fra kjellergulv opp i bjelkelaget mot utvendig vegg tyder på at det har vært en svikt i veggen, som skulle stoppes ved anbringelsen av skråstreveren. Tilbygget må antas oppført av vanlige lagertørre materialer. Disse krymper under opptørkingen. Når det nye blir sammenføyet med et eldre

Side 235

bjelkelag, vil krympingen av det nye bevirke høydeforskjell mellom nytt og gammelt bygg. De nevnte forhold gir fullgod forklaring på svingen av gulvet.

Retten er kommet til at en betydelig del av de på overrettssakfører Utnes lister oppførte skader ikke har noe med Hansas sprengningsarbeider å gjøre, men skriver seg fra husets byggemåte, alder og ca. 70 års bruk.

Ved sprengningene er imidlertid huset blitt utsatt for stadige ekstra rystelser. Dette antas å ha forvoldt diverse skader i form av utvidelser av tidligere skader og også i noen grad nye riss og sprekker. De skader retten mener må tilskrives sprengningsarbeidene finner man å burde ansette til kr. 11 000.

Foran huset og i hele eiendommens lengde - ca. 43 m - er det oppført en forstøtningsmur. Muren er bygget av tørrmuret gråstein og har en høyde fra ca. 1 m til ca. 3 m. Under sprengningsarbeidene ble det konstatert siging med utbuling i den nordligste del av muren. Denne del i en lengde av ca. 9 m er blitt forsterket av Hansa ved oppsetting av støttepilarer med forankring inn i fjellet. Av Hansas foran gjengitte anførsler fremgår at Hansa under saken har hevdet at muren forøvrig ikke var blitt skadet ved sprengningsarbeidene. Under åstedsbefaringen erklærte Hansa seg villig til å forsterke ytterligere ca. 6 m av muren regnet fra avslutningen av tidligere forsterkning og på liknende måte som denne forsterkning. Tilbudet ble akseptert av fru Birkeland.

I den utstrekning det lot seg kontrollere viste ikke resten av muren (ca. 43 m -: ca. 15 m) særlige tegn på svikt. Der muren ikke var dekket av eføy, vistes ingen svikt når man ser bort fra en del frostsprengt eller forvitret stein. På den del som var dekket av eføy kunne retten konstatere frostsprengning og forvitring og på et par steder utbulinger. Utbulingene kan skyldes gamle skader. På den annen side kan rystelsene som følge av Hansas sprengninger ha vært årsaken. Iallfall kan de ha medvirket og øket skadene. Retten finner under tvil at det er årsakssammenheng mellom sprengningene og skader og mener at de skader som skjønnes å måtte tilskrives Hansa vil kunne utbedres for kr. 7000. Fru Birkeland vil bli tilkjent dette beløp.

Hansa ble stiftet i 1891 og overtok Kalfarveien 76, der det siden 1830 hadde vært bryggeri. Industrivirksomheten i strøket er langt eldre enn omliggende villabebyggelse.

I anbudsbeskrivelsen forutsatte Hansas tekniske konsulent uttrykkelig at « sprengningen utføres forsiktig så naboene generes minst mulig ». En tid etter at sprengningene ble påbegynt, kom det klage fra fru Birkeland. Det ble truffet den ordning at vekten hos Hansa varslet fru Birkeland hver gang det skulle skytes. Samtidig ga konsulenten beskjed om at salvene skulle deles opp.

Oversikt over skutte salver viser at det samlede antall var 296 og at det regelmessig ble skutt én salve pr. dag og unntaksvis to salver.

Side 236

Kart over fremdriften angir tidspunktene for denne. Av kartet fremgår at man ganske snart kom inn i fjellet forbi fru Birkelands eiendom.

Alt tyder på at sprengningsarbeidene ble utført forsiktig og forsvarlig.

At sprengningene var generende for fru Birkeland og hennes barn, er det ikke grunn til å tvile på. Men virkelig generende kan de bare ha vært i forholdsvis kort tid. Ut på høsten 1962 var entreprenøren kommet så langt inn i fjellet at rystelsene ikke kan ha vært særlig generende.

Når der er et gammelt industrianlegg, må nabo ene finne seg i et visst ubehag. Etter forholdene på stedet måtte Hansas naboer være forberedt på at Hansa fra sin eiendom foretok utsprengninger i fjellet. Ulempene som fulgte av sprengningsarbeidene, antas ikke å ha vært større for fru Birkeland enn hva hun må finne seg i uten erstatning.

Forsåvidt angår fru Birkelands nervøse lidelser nevnes spesielt at det ikke foreligger noe som tyder på at lidelsene har sin årsak i sprengningsarbeidene.

Sprengningsarbeidene tilsa ikke at fru Birkeland lot være å leie ut hybler i sitt hus. Har hun av nevnte grunn unnlatt å leie ut, må hun selv bære følgene av det.

Dersom fru Birkeland anvender de tilkjente kr. 11 000 til reparasjoner av huset, vil dette etter rettens mening fremtre i minst like god stand som da hun kjøpte eiendommen. Noen verdiforringelse av huset foreligger da ikke.

Etter dette vil fru Birkeland ikke bli tilkjent erstatning for ulemper og for verdiforringelse av huset.

Overensstemmende med foranstående vil fru Birkeland bli tilkjent kr. 11 000 + kr. 7000, tilsammen kr. 18 000. Til dette kommer vanlig prosessrente, 4 %, fra forliksklagens forkynnelse 15. mars 1963.

Saken er dels vunnet og dels tap. Retten finner at Hansa i medhold av tl. §174, annet ledd bør tilpliktes å erstatte fru Birkeland en del av hennes saksomkostninger. Den del Hansa bør erstatte settes til kr. 2000.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

A/S Hansa Bryggeri dømmes til innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse å betale til fru Margit Birkeland kr. 18 000 - attentusen kroner - med 4 - fire - prosent årlig rente derav fra 15. mars 1963 til betaling skjer og kr. 2000 - totusen kroner - i saksomkostninger.

A/S Hansa Bryggeri frifinnes forøvrig.
